

Ἡ θεολογία τοῦ Πλάτωνος ἀντιμετωπίζει θριαμβευτικά, φωτίζει καὶ λύει, θαυμασιώτατα, κ' ἐν' ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα προβλήματα τῆς Μεταφυσικῆς καὶ τῆς Θεολογίας, τὸ πρόβλημα τῆς ὑπαρξῆς τοῦ Κακοῦ στὸν Κόσμο. (Καὶ ἡ Θεοδικία τῶν Νεώτερων Χρόνων (Leibniz) βασίζεται στὶς θεωρίες τοῦ Πλάτωνος ἀπάνω στὸ πρόβλημα αὐτό). Ἡ μεταφυσικὴ κοσμοθεωρία τοῦ Ὑλισμοῦ — Ἀθεϊσμοῦ ἀρνιέται τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ πιστοὶ τῆς ἀντιμάχονται καὶ πολεμοῦν με' λύσσα καὶ μανία τὴν κοσμοθεωρία τοῦ Θεϊσμοῦ. Καὶ ἡ πολεμικὴ τῶν ὕλιστῶν καὶ τῶν ἀθεϊστῶν ἐναντίον τοῦ Θεϊσμοῦ ἀποκορυφώνεται στὸ ἐπιχείρημα τῆς ὑπαρξῆς τοῦ Κακοῦ στὴ ζωὴ τοῦ Κόσμου. Ἄν ὑπάρχει στὸν Κόσμο ὁ Θεός, στὸ νόημα τοῦ Θεϊσμοῦ, ὡς ἀπειρο κ' αἰώνιο, παντοδύναμο, πάνσοφο καὶ πανάγαθο ὄν, τονίζουν οἱ ὕλιστές καὶ οἱ ἀθεϊστές, πῶς δικαιολογίεται ἡ ὑπαρξὴ τοῦ Κακοῦ μέσα στὸν Κόσμο; Ἡ ὑπαρξὴ τοῦ Κακοῦ στὸν Κόσμο δὲν εἶναι τελεία καὶ ἀπόλυτη ἀπόδειξη τῆς ἀνυπαρξίας ἐνὸς ἀπειρου, παντοδύναμου, πάνσοφου καὶ πανάγαθου πνευματικοῦ ὄντος; Ἡ ὑπαρξὴ αὐτὴ τοῦ Κακοῦ δὲν εἶναι τελείως ἀσυμβίβαστη καὶ σὲ τελεία δυσαρμονία με' τὴν ἰδέα τοῦ Θεοῦ, στὸ νόημα τοῦ Πλατωνισμοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὡς παντοδύναμου, πάνσοφου, καὶ πανάγαθου Θεοῦ;

Στὸ ἐρώτημα αὐτό, ποὺ προβάλλει ὁ Ὑλισμὸς — Ἀθεϊσμὸς ὅλων τῶν ἐποχῶν, ὁ Πλάτων δίνει τὴν ὀρθώτατη καὶ σοφώτατη ἀπάντηση, πῶς ἡ ὑπαρξὴ τοῦ Κακοῦ στὴ ζωὴ τοῦ Ἀνθρώπου εἶναι φυσικὴ συνέπεια τῆς Ἀνθρώπινης Ἐλευθερίας. Ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὰ πάντα με' σοφία καὶ στήν πανσοφία του καὶ παναγαθότητά του ἐπλασε καὶ τὸν Ἄνθρωπο ἀπόλυτα ἐλεύθερο. Τοῦ ἐ χάρισε τὸ ὑψιστο καὶ πολιτιμώτατο καὶ θειότατο δῶρο τῆς Ζωῆς, τὴν Ἐλευθερία, καὶ τὸν ἔκαμε ἀπόλυτα κύριο τῆς ζωῆς του μέσα στὸν Κόσμο καὶ ὅλων τῶν κοσμικῶν πεπερωμένων του. Οὐσία τοῦ θεοῦ ἡ Ἐλευθερία. Ἄν ὁ Θεὸς δὲν ἐπλαθε τὸν κόσμο ἐλεύθερο, δὲ θὰ ἦταν ἠθικὰ τέλειος, θὰ ἔπλαθε τὸν Ἄνθρωπο ὡς ἕνα κατώτερο ὄν καὶ θὰ παραβίαζε τὴ θεμελιώδη ἀρχὴ τῆς ἠθικῆς τελειότητάς του καὶ τῆς ἀγαθότητάς του, τὴν ἀρχὴ τῆς βέλτησης τοῦ νὰ πλάσῃ ὅλα τὰ πλάσματά του τελείως ὅμοια με' τὸν ἑαυτὸ του («παραπλήσια ἑαυτῷ» Τιμ. 29E). Οἱ κακὲς πράξεις τοῦ Ἀνθρώπου εἶναι πράξεις τῆς ἐλεύθερης ἀπὸ τὸ Θεὸ πλάσμενης, ἀλλὰ πνευματικῆς ἀφώτιστης καὶ σκοτεινισμένης καὶ ψυχικῆς ἀδύνατης — ἀπὸ ἠθικὴ εὐθύνη τοῦ ἴδιου τοῦ Ἀνθρώπου — συνείδησης καὶ βούλησής του. Ἀπάνω στήν Ἐλευθερία θεμελιώνεται, στεριώνει καὶ στοιχειώνει ὀλόκληρο τὸ οἰκοδόμημα τῆς Μεταφυσικῆς καὶ τῆς Ἠθικῆς τοῦ Πλάτωνος, τῆς Μεταφυσικῆς καὶ τῆς Ἠθικῆς τῆς ἀνάβασης τοῦ Ἀνθρώπου στὸν Κόσμο τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ὁμοίωσής του με' τὸ Θεό. Μόνο ὡς ἀπόλυτα ἐλεύθερος ὁ Ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν ὑπέροχο αὐτὸ σκοπὸ τῆς ζωῆς του ἀπάνω στὴ Γῆ.

Κι' ἐδῶ ἀποκαλύπτεται ἐπίσης τὸ βαθύτερο νόημα τῆς Ἠθικῆς τοῦ Πλάτωνος, ὡς Ἠθικῆς τῆς ἠθικῆς αὐτονομίας με' θεμελιώδη βάση τὴν Ἐλευθερία. Μόνο οἱ πράξεις τοῦ Ἀνθρώπου, ὡς ἀπόλυτα ἐλεύθερου ὄντος, ἔχουν ἀξία πραγματικὴ, ἀξία ἠθικὴ. Μόνο ἡ Ἐλευθερία δίνει τὴν ἀπόλυτη ἀξία στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ. Οὐσία καὶ ψυχὴ τῆς Ἀρετῆς ἡ Ἐλευθερία καὶ

μόνο ἡ Ἐλευθερία. Ἡ Ἐλευθερία εἶναι ἡ μητέρα ὄλων τῶν μητέρων τῆς Ζωῆς καὶ τῆς Ἀρετῆς, τῆς Ζωῆς — Ἀρετῆς. Δίχως τὴν Ἐλευθερία δὲν ὑπάρχει ἡ Ἠθική. Καὶ δίχως τὸν ἀγριώτατο, σκληρότατο καὶ τραχύτατο, μαρτυρικότατο, δραματικότατο καὶ τραγικότατο ἀγῶνα τῆς Ἐλευθερίας δὲ νοεῖται ἡ ὑπέριστα ἀρετὴ, ἡ ἀρετὴ ὄλων τῶν ἀρετῶν τοῦ Ἀνθρώπου, ἡ ἀρετὴ τῆς τάσης τοῦ στὸ Θεὸ καὶ τῆς μάχης τῆς ὁμοίωσής του μὲ τὸ Θεό. Καὶ ἂν ὑποτεθῆ, πὼς ὁ Θεὸς ἐπλαθε τὸν Ἀνθρώπο σοφὸ καὶ ἀγαθὸ καὶ χωρὶς καμμιὰ ἀπολύτως κακία καὶ συνεπῶς δὲν ὑπῆρχε τὸ Κακὸ στὸν Κόσμο, αὐτὸ δὲ θὰ εἶχε καμμιὰ ἀπολύτως πραγματικὴ ἀξία, ἠθικὴ ἀξία. Ἀπόλυτη ἀξία εἶναι μόνο ἡ ἠθικὴ ἀξία, ἡ ἀξία τῆς Ἀρετῆς. Καὶ ἡ ἀπόλυτη ἠθικὴ ἀξία τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τῆς ζωῆς του μέσα στὸν Κόσμο εἶναι στὴν ἔλευθερία του καὶ μόνο στὴν ἔλευθερία του, στὴν ἠθικὴ αὐτοσυνείδηση καὶ αὐτονομία του. Καὶ τὴν ὑπέριστα καὶ θειότατη αὐτὴ ἀρχὴ τῆς ἔλευθερίας τοῦ Ἀνθρώπου, ὡς πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ στὴν αἰώνια οὐσία του ὄντος, — τὸ ἄκρο ἄωτο τῆς πανσοφίας καὶ τῆς παναγαθότητος τοῦ Θεοῦ — ποῦ ἀναπόφευκτη συνέπειά της εἶναι ἡ ὑπαρξὴ τοῦ Κακοῦ μέσα στὸν Κόσμο, ὁ Πλάτων τονίζει στοὺς «Νόμους» του («τῆς δὲ γενέσεως τοῦ ποίου τινὸς ἀφῆκε¹ ταῖς βουλήσεσιν ἐκάστων ἡμῶν τὰς αἰτίας, ὅπη γὰρ ἂν ἐπιθυμῆ καὶ ὁποῖός τις ὦν τὴν ψυχὴν, ταύτη σχεδὸν ἐκάστοτε καὶ τοιοῦτος γίγνεται ἅπας ἡμῶν ὡς τὸ πολὺ» (904BΓ)

Καὶ τὸ ὄλο πρόβλημα τοῦ Κακοῦ φωτίζεται ὅπως πρέπει καὶ ἀπ' ὅλες τὶς πλευρὲς τοῦ μόνο στὸ ἀπόλυτο καὶ αἰώνιο φῶς τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Σωκράτη — Πλάτωνος. Ἡ πρὸ βαθειὰ ἀρχὴ τῆς Σωκρατικῆς — Πλατωνικῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας εἶναι ἡ ἀλήθεια τοῦ Σωκρατικοῦ λόγου «οὐδεὶς ἐκὼν κακός». Τὸ Κακὸ, στὰ μάτια τοῦ Σωκράτη — Πλάτωνος, δὲν πηγάζει ἀπὸ τὴ θέλησή του, εἶναι ἀποτέλεσμα πνευματικῆς πλάνης, καρπὸς πνευματικῆς ἀγνοίας καὶ ἀνοίας, μὲ ἄλλους λόγους πνευματικῆς ἀμορφωσιᾶς, κοινωνικῆς ἀδικίας, παιδαγωγικῆς καὶ ἠθικῆς εὐθύνης κυρίως τῆς Κοινωνίας — Πολιτείας γιὰ τὴν ἀπουσία τῆς ἀληθινῆς καὶ δημιουργικῆς Παιδείας. Ἀντίθετα ἡ Ἀρετὴ εἶναι ἄνθος τῆς γνώσης καὶ τῆς σοφίας («ἔφη δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν ἀρετὴν σοφίαν εἶναι . . . δῆλον ὅτι καὶ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἄλλη πᾶσα ἀρετὴ σοφία ἐστὶ» (Ξενοφ. Ἀπομν. Γ. 9.).

Καὶ στὸ διάλογό του «Θεαίτητος» ὁ Πλάτων δίνει τὸ πιὸ βαθὺ καὶ τὸ ἀπόλυτο ἀληθινὸ νόημα τοῦ Κακοῦ καὶ τῆς Ἀρετῆς, ποῦ εἶδε ὡς σήμερα ὄλος ὁ Κόσμος. Στὸ Θεαίτητο ὁ Πλάτων τονίζει, πὼς ἡ Ἀρετὴ εἶναι «δεινότης καὶ γνῶσις, σοφία καὶ ἀρετὴ ἀληθινή», ἀντίθετα ἡ Κακία εἶναι «οὐδενία καὶ ἀνανδρία, ἀγνοία, ἀμαθία καὶ κακία ἐναργῆς» (176 A — E). Μὲ ἄλλους λόγους, στὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς θεολογικῆς Φιλοσοφίας τοῦ Σωκράτη — Πλάτωνος, ἡ Ἀρετὴ εἶναι ἄνθος τῶν κορυφῶν τῆς Ζωῆς, γέννημα καὶ θρέμμα πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ὑγείας, δύναμης, ρώμης, ἀκμῆς, εὐφορίας,

1. Σ.Σ. Ὁ βασιλεὺς ἡμῶν, ὁ Θεός.

φυσικῆς καὶ πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς πληρότητας καὶ τελειότητας («ὡς ἀληθῶς δεινότης ἀνδρός», μ' ἓνα λόγο ἀνδρείας), καὶ ἡ Κακία εἶναι καρπὸς καὶ δημιούργημα φυσικῆς καὶ πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπηρίας καὶ δειλίας, ἀστένειας, ἀτελείας, βιολογικῆς καὶ πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς κατάπτωσης καὶ παρακμῆς («οὐδενίας καὶ ἀνανδρίας») (Θεαίτ. 176 ΑΕ).

Ἡ θεολογικὴ Φιλοσοφία τοῦ Σωκράτη — Πλάτωνος ἀπάνω στὸ πρόβλημα τοῦ Κακοῦ ἀνοίγει διάπλάτα, μπροστὰ σ' ὅλο τὸν Κόσμο, ὅλους τοὺς δρόμους τοῦ Πνεύματος πρὸς τοὺς κόσμους τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς Φιλοσοφίας, τῆς Φιλοσοφίας τῆς Παιδείας, τοῦ Δικαίου, τῆς Κοινωνίας — Πολιτείας καὶ τῆς Ἱστορίας καὶ τοῦ Πολιτισμοῦ, καὶ φωτίζει καὶ ὅλους τοὺς ἱστορικούς, σκληρότατους, δραματικώτατους καὶ τραγικώτατους ἀγῶνες τοῦ Σωκράτη καὶ τοῦ Πλάτωνος γιὰ τὴν ἠθικὴ διαπαιδαγώγηση καὶ ἀναγέννηση καὶ τὴν πραγματικὴ πολιτιστικὴ ἀνύψωση τοῦ Ἑλληνικοῦ Κόσμου τῶν χρόνων τους. Ἡ Φιλοσοφία αὐτῆς ὑπέροχη ἀρχή, ποὺ διακηρύσσεται καὶ στὴν «Πολιτεία» καὶ στοὺς «Νόμους» τοῦ Πλάτωνος, εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀπόλυτης πνευματικῆς Ἀλήθειας, τῆς ἀλήθειας τῆς ἀπόλυτης αὐτοσυνείδησης τῆς πραγματικῆς καὶ ἀληθινῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς φύσης τοῦ Ἀνθρώπου. Καὶ στὸ φῶς τῆς ἀπόλυτης Ἀλήθειας ὁ Ἀνθρώπος, ὡς πνευματικὸ καὶ ἠθικὸ ὄν καὶ ὡς πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ προσωπικότητα, στὴν ἀληθινὴ οὐσία του, εἶναι γέννημα καὶ θεῖμμα καὶ μόρφωμα τῆς Κοινωνίας — Πολιτείας, τῆς ὀρθῆς παιδείας τῆς Κοινωνίας — Πολιτείας. Ἡ Κοινωνία — Πολιτεία εἶναι ἡ μόνη ἀληθινὴ πνευματικὴ μητέρα τοῦ Ἀνθρώπου («πολιτεία γὰρ τροφὴ ἀνθρώπων ἐστὶ, καλὴ μὲν ἀγαθῶν, ἡ δὲ ἐναντία κακῶν» (Πλατ. Μενεξ. 288Γ), «δικαιότατον δὲ κοσμήσαι πρῶτον τὴν μητέρα αὐτὴν» (Μενεξ. 287).

Τὸ γενικὸ συμπέρασμα τῆς Μεταφυσικῆς — Θεολογίας τοῦ Πλάτωνος εἶναι τὸ ἀντίθετο ἀπὸ τὴ γενικὴ ἀρχὴ τῆς σκεπτικιστικῆς Φιλοσοφίας τῶν Ἑλλήνων σοφιστῶν τῆς ἐποχῆς τοῦ Σωκράτη καὶ τοῦ Πλάτωνος. Ἡ Φιλοσοφία τοῦ κορυφαίου καὶ διασημότερου ἀπ' ὅλους τοὺς σοφιστές, τοῦ Πρωταγόρα, εἶναι ἡ Φιλοσοφία τοῦ ἀπολύτου Ὑποκειμενισμοῦ — Σκεπτικισμοῦ, ποὺ ἐκφράζεται μὲ τοὺς περίφημους λόγους του: «πάντων χρημάτων μέτρον ἀνθρώπος, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἐστὶ, τῶν δὲ οὐκ ὄντων, ὡς οὐκ ἐστὶν» Διογ. Λαέρτ. ΙΧ. 51, Diels 80 (74), Β 1) «φησὶ γὰρ πού (Πρωταγόρας) πάντων χρημάτων μέτρον ἀνθρώπον εἶναι, τῶν μὲν ὄντων, ὡς ἐστὶ, τῶν δὲ μὴ ὄντων, ὡς οὐκ ἐστὶν... ὡς οἷα μὲν ἕκαστα ἔμοι φαίνεται, τοιαῦτα μὲν ἐστὶν ἐμοί, οἷα δὲ σοί, τοιαῦτα δὲ αὖ σοί· ἀνθρώπος δὲ σύ τε κἀγώ;» (Θεαίτ. 152Α, Κρατύλ. 385 — 386).

Ἀντίθετα πρὸς τὴ σκεπτικιστικὴ αὐτὴ Φιλοσοφία τῶν σοφιστῶν ἡ ὑψιστὴ ἀλήθεια τῆς θεολογίας τοῦ Πλάτωνος εἶναι ἡ ἀπόλυτη καὶ αἰώνια ἀλήθεια, ποὺ ἐκφράζουν οἱ ἀθάνατοι λόγοι του: «Ὁ θεὸς ἡμῖν πάντων χρημάτων μέτρον ἂν εἴη μάλιστα, καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ πού τις, ὡς φασίν, ἀνθρώπος» (Νομ. 716Γ).

Στὸ φῶς τῆς ἀπόλυτης κι' αἰώνιας αὐτῆς ἀλήθειας τοῦ Θεοῦ, ὡς μέτρου τῶν πάντων, τὸ φῶς τῆς Φιλοσοφίας — Θεολογίας τοῦ Ἀνθρώπινου Λόγου — ὡς ἀπειροελάχιστου μορίου τοῦ ἀπείρου θείου Λόγου, τὸ Σύμπαν ἐδημιούργησε ὁ Θεός. Τὰ πάντα εἶναι δημιουργήματα καὶ «κτῆματα» τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὰ πάντα ἐδημιούργησε καὶ κυβερνάει ὁ Θεὸς με ἀπειρη σοφία, ἀγαθότητα καὶ ἀγάπη καὶ πατρικὴ στοργή καὶ πρόνοια καὶ ἀπόλυτη δικαιοσύνη. Ὁ Θεὸς εἶναι ἡ μοναδικὴ πρώτη καὶ ὑπέριστα ἀρχὴ τοῦ Σύμπαντος. Τὸ ἀπόλυτο, ἀπειρο κι' αἰώνιο φῶς! Ἡ ἀπόλυτη ἀλήθεια καὶ τὸ ἀπόλυτο κριτήριο καὶ μέτρο τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἀξιῶν ὅλου τοῦ Κόσμου. Καὶ ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ φωτίζονται τὰ πάντα στὸν Κόσμο. Τὸ φῶς τοῦ Κόσμου καὶ τοῦ Ἀνθρώπου, στὴν ἀπόλυτη πραγματικότητα, εἶναι φῶς μόνο τοῦ Θεοῦ. Τὰ πάντα πηγάζουν ἀπὸ τὸ Θεό, ἔχουν ζωὴ καὶ ἀξία καὶ παίρνουν ζωὴ καὶ ἀξία μόνο ἀπὸ τὸ Θεό, τείνουν στὸ Θεὸ κι' ἔχουν ὡς ὑπέριστα καὶ θεῖο ἔμφυτο μέσα στοὺς σκοπὸ τὸ Θεό. Τὴν ἀνάβαση στὸ Θεὸ καὶ τὸ βυθισμὸ μέσα στὸ Θεὸ (ὁμοίωση μετὰ τὸ Θεό). Ὁ Θεὸς στὸ θεῖο φῶς τῆς Θεολογίας τοῦ Πλάτωνος, ὡς ἀπειρο κι' αἰώνιο πνεῦμα, εἶναι ἄυλος, αἰώνιος, ἀθάνατος. Οἱ οὐσιαστικὲς μεταφυσικὲς καὶ ἠθικὲς ιδιότητες τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ Πνευματικότητα, ἡ Ἀυλότητα, τὸ Ἄπειρο, ἡ Αἰωνιότητα, ἡ Ἀφθαρσία, ἡ Ἀθανασία, ἡ Παντοδυναμία, ἡ Πανοσοφία, ἡ Παναγαθότητα, ἡ ἀπόλυτη Δικαιοσύνη, ἡ ἀπόλυτη Ἐλευθερία, ἡ ἐλεύθερη Πανδημιουργικότητα, ἡ ἀπὸ ἀπειρη ἀγαθότητα καὶ ἀγάπη Πρόνοια γιὰ ὅλο τὸν Κόσμο, μετὰ δυὸ λόγια ἡ ὀντολογικὴ ἢ μεταφυσικὴ καὶ ἠθικὴ Παντελειότητα καὶ Πληρότητα. («Ἐντελέχεια» μετὰ τὸν Ἀριστοτελικὸ ὄρο). Ὁ Θεός, στὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς θεολογίας τοῦ Πλάτωνος, εἶναι ὑπερβατικὸς (transcendent), ὑπεραισθητός, ὑπερφυσικός, ὑπερκοσμικός, πέρα κι' ἔξω καὶ ἀπάνω ἀπ' ὅλο τὸ φυσικὸ Κόσμο. Καὶ ὡς ἀπειρο πνεῦμα ὁ Θεὸς τοῦ Πλάτωνος δὲν ταυτίζεται μετὰ τὸν Κόσμο, στὸ νόημα τοῦ νατουραλιστικοῦ ἢ ὕλιστικοῦ Πανθεϊσμοῦ. Ἄβυσσος χωρίζει τὸ Θεῖσμὸ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ (Ἀποστόλου Παύλου) ἀπὸ τὸν ὕλιστικὸ Πανθεῖσμὸ τοῦ Νεώτερου Κόσμου (Σπινόζας). Ὁ Θεὸς τοῦ Πλάτωνος εἶναι καθαρὸ πνεῦμα καὶ μόνο καθαρὸ πνεῦμα. Τὸ ἀπόλυτο, ἀπειρο κι' αἰώνιο δημιουργικὸ Πνεῦμα. Ἡ θεολογία τοῦ Πλατωνισμοῦ εἶναι ἡ θεολογία τοῦ ἀπολύτου μεταφυσικοῦ πνευματικοῦ ὄντος. Ἡ ὑψηλότερη θεολογία, ποὺ εἶδε ὡς σήμερα ὅλος ὁ Κόσμος. Ἡ μητέρα τῆς θεολογίας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Εἶπαν γιὰ τὸ Δία τοῦ Φειδία: Ἡ ὁ Ζεὺς κατέβηκε στὸν Κόσμο καὶ τὸν εἶδε ὁ Φειδίας ἢ ὁ Φειδίας ἀνέβηκε στὸν Ὀλυμπο καὶ εἶδε τὸ Δία κι' ἔπλασε τὸ χρυσελεφαντένιο ἀγαλμὰ του. Τὸ ἴδιο μπορεῖ νὰ εἰπωθῆ καὶ γιὰ τὸ Θεὸ τοῦ Πλάτωνος. Ἡ ὁ Θεὸς κατέβηκε στὴ Γῆ καὶ ὑπαγόρευσε στὸν Πλάτωνα τὴ θεολογία του ἢ ὁ Πλάτων ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ καὶ ἄκουσε ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ στόμα τοῦ Θεοῦ τὰ αἰώνια ρήματα καὶ δόγματα τῆς θεολογίας του.

3. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. Ἡ θεολογικὴ σκέψη τοῦ Ἀριστοτέλη προχωρεῖ στὸν ἴδιο δρόμο ποὺ προχωρεῖ καὶ ἡ θεολογικὴ σκέψη τοῦ Πλάτωνος, στὸ δρόμο τῆς θεολογίας τοῦ Σωκράτη. Ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων καὶ

ὁ Ἀριστοτέλης εἶναι ἡ ἱερὴ καὶ ἁγία Τριάδα τῆς φιλοσοφικῆς θεολογίας τοῦ αἰώνιου Ἑλληνισμοῦ, ποὺ ἀπάνω στὰ θεμέλιά της ἐθεμελιώθηκε, μὲ τὴ Χριστιανικὴ Θρησκεία, ἡ Θεολογία ὅλου τοῦ πολιτισμένου Κόσμου.

Ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης εἶναι δύο δίδυμοι ἀδερφοὶ τῆς αἰωνίας Φιλοσοφίας. Οἱ δύο Διόσκουροι τῆς κλασσικῆς Φιλοσοφίας τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ. Οἱ κόσμοι τῆς Θεολογίας τοῦ Πλάτωνος καὶ τῆς Θεολογίας τοῦ Ἀριστοτέλη στὸ βάθος εἶναι ἕνας καὶ ὁ αὐτὸς κόσμος. Ὁ κόσμος τοῦ ἀπολύτου κι' αἰώνιου Ἑλληνικοῦ ἀντικειμενικοῦ Ἰδεαλισμοῦ. Τῆς αἰωνίας θρησκείας τῆς λατρείας τοῦ Πνεύματος, μ' ἕνα λόγο τοῦ Θεοῦ. Στὰ μάτια καὶ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλη πρώτη καὶ ὑπέρτατη ἀρχὴ τοῦ Σύμπαντος εἶναι ὁ Θεός. Καὶ ὁ Θεός, στὰ μάτια καὶ τῶν δύο φιλοσόφων, εἶναι τὸ ἀπόλυτο, ἀπειρο κι' αἰώνιο δημιουργικὸ Πνεῦμα. Ἐκεῖνο ποὺ χωρίζει τοὺς δύο φιλοσόφους εἶναι μόνο τὸ ζήτημα τῆς μεθόδου. Ἡ μέθοδος τοῦ Πλάτωνος εἶναι ἡ μέθοδος τῆς ἀμυσης ἀστραφτερῆς πνευματικῆς ἐνόρασης τῆς φιλοσοφικῆς μεγαλοφυΐας, ποὺ ἀρπάζει τὴν ἀπόλυτη φιλοσοφικὴ Ἀλήθεια μὲ τὴν πρώτη πνευματικὴ ματιὰ — ἀστραπή! — θάλας κανεὶς ἐνδὸς ἄλλου θεοῦ μέσα στὸν Κόσμο. Ἡ μέθοδος τοῦ Ἀριστοτέλη εἶναι ἡ θετικὴ, συστηματικὴ, αὐστηρὰ ἐπιστημονικὴ μέθοδος. Ἡ μέθοδος τοῦ καθαροῦ θεωρητικοῦ καὶ συστηματικοῦ, θετικοῦ καὶ ἀπόλυτα ρεαλιστικοῦ φιλοσοφικοῦ πνεύματος, ποὺ προχωρεῖ στὸν ὑψηλὸ ἀντικειμενικὸ φιλοσοφικὸ σκοπὸ του μὲ τὴν καθαρὴ θεωρητικὴ Σκέψη, ποὺ στηρίζεται κυρίως στὴν Ἐμπειρία. Τὴν ἐμπειρία τοῦ αἰσθητοῦ ἀντικειμενικοῦ καὶ πραγματικοῦ φυσικοῦ Κόσμου. Ὁ κόσμος τῆς θεολογίας τοῦ Πλάτωνος εἶναι ὁ κόσμος τῶν Πλατωνικῶν Ἰδεῶν μὲ κορυφὴ του τὴν Ἰδέα τοῦ Ἀγαθοῦ, τὸ Θεό. Ὁ κόσμος τῆς θεολογίας τοῦ Ἀριστοτέλη εἶναι ὁ κόσμος τῆς Μορφῆς, τοῦ Εἶδους, στὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς Ἀριστοτελικῆς Φιλοσοφίας. Ἀλλ' ὁ κόσμος τῶν Πλατωνικῶν Ἰδεῶν καὶ ὁ κόσμος τῶν Ἀριστοτελικῶν Εἰδῶν, στὸ βάθος, εἶναι ἕνας καὶ ὁ αὐτὸς κόσμος. Ὁ μεταφυσικὸς κόσμος, ὁ κόσμος τοῦ ἀπολύτου Πνεύματος, μ' ἕνα λόγο ὁ κόσμος τοῦ Θεοῦ.

Κορυφὴ ὅλων τῶν κορυφῶν τῆς Φιλοσοφίας, στὰ μάτια τοῦ Ἀριστοτέλη, ἡ Μεταφυσικὴ. «Ἡ πρώτη φιλοσοφία», μὲ τὸν ἴδιο τὸν ὄρο του. Ὑπέρτατος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς «πρώτης φιλοσοφίας» ἡ καθαρὴ θεωρητικὴ διερεύνηση τοῦ αἰώνιου προβλήματος — μυστηρίου τῆς ἀληθινῆς οὐσίας τοῦ ἀπολύτου ὄντος. Ἡ φωτεινὴ θεωρητικὴ ἀπάντηση στὸ αἰώνιο ἐρώτημα: Τί εἶναι τὸ ὄντως ὄν, τὸ «ὄν ἢ ὄν» (Μεταφ. Γ'.3.1005 α. 24).

Καὶ τὸ ἀπόλυτο ὄν, κατὰ τὴν «πρώτη φιλοσοφία» τοῦ Ἀριστοτέλη, εἶναι ὁ Θεός. Συνεπῶς ἡ Μεταφυσικὴ, ἡ «πρώτη φιλοσοφία» τοῦ Ἀριστοτέλη, ὡς φιλοσοφία τοῦ ἀπολύτου ὄντος, τοῦ Θεοῦ, στὴν οὐσία της καὶ στὸ ἀληθινὸ νόημά της, εἶναι θεολογία καὶ μόνο θεολογία. Καὶ ἡ Μεταφυσικὴ, ὡς καθαρὴ ἐπιστήμη τῶν «θειῶν» καὶ τοῦ προβλήματος τοῦ Θεοῦ, ὡς πρώτης ἀρχῆς κι' αἰτίας τοῦ Σύμπαντος («ὃ τε γὰρ θεὸς δοκεῖ τῶν αἰτίων πᾶσιν εἶναι καὶ ἀρχὴ της, καὶ τὴν τοιαύτην ἢ μόνος ἢ μάλιστα ἂν ἔχοι θεός» (Μεταφ. Α.2.983 α 5 — 10) καὶ ὡς «τῶν πρώτων ἀρχῶν καὶ αἰ-

τιῶν θεωρητικῆ» (Μεταφ. Α.2.982.β.1.9 — 10) εἶναι ἡ «θειοτάτη καὶ τιμιωτάτη» (983α 5) καὶ «ἀρχικωτάτη τῶν ἐπιστημῶν» (982β.4).

Ἡ «πρώτη φιλοσοφία» (Μεταφυσικῆ) τοῦ Ἀριστοτέλη ὡς «θεωρητικῆ τῶν πρώτων ἀρχῶν καὶ αἰτιῶν» τοῦ ἀπολύτου ὄντος, ξεκινάει ἀπὸ τὸν αἰσθητὸ φυσικὸ κόσμο καὶ μὲ τὴν ἐνόραση καὶ ἀνάλυση τῶν στοιχείων του καὶ τῶν πρώτων στοιχείων τῆς ἀνθρώπινης Σκέψης καὶ κυρίως τοῦ ὄντο-λογικοῦ στοιχείου τῆς μέσα στὴν οὐσία τοῦ ὄντος κίνησής του, διαπιστωμένης μέσα στὶς σφαιρὲς του μὲ τὴν ἀπόλυτη πνευματικὴ βεβαιότητα τῆς ἀνθρώπινης Ἐμπειρίας, φτάνει στὴν πρώτη θεμελιακὴ ὄντολογικὴ θεωρία της, τὴ θεωρία τῆς διάκρισης δύο πρώτων στοιχείων ἢ ἀρχῶν τοῦ ὄντος ὄντος, τῆς Ὑλῆς ἢ Δύναμης (δυνατότητας) καὶ τῆς Μορφῆς (Εἶδους) ἢ Ἐνεργείας.

Στὸ φῶς τῆς ἴδιας θεωρίας τὸ ἀπόλυτο ἐνιαῖο ὄν, διακρίνεται σὲ δύο, στὸ «δυνάμει ὄν» καὶ στὸ «ἐνεργείᾳ ὄν». Οὐσία τοῦ ἀπολύτου ὄντος ἡ κίνηση, ἡ Ζωή. Καὶ ἡ Ζωὴ εἶναι κίνηση, μετάβαση, ἀπὸ τὸ «δυνάμει ὄν» στὸ «ἐνεργείᾳ ὄν». Τὸ Πᾶν εἶναι κίνηση—ζωή. Καὶ ἡ Ζωὴ ἔχει ἓνα οὐσιαστικὸ σκοπὸ, τὴ μετάβαση ἀπὸ τὸ κατώτερο καὶ ἀτελέστερο ὄν, τὸ «δυνάμει ὄν», στὸ ἀνώτερο καὶ τελειότερο ὄν, τὸ «ἐνεργείᾳ ὄν». Ἀπὸ τὴ Δύναμη (τὴν Ὑλῆ) στὴ Μορφή, στὴν Ἐνέργεια, στὸ Πνεῦμα. Ὁ σκοπὸς αὐτὸς εἶναι μέσα στὴ φύση καὶ τὴν ἀληθινὴ οὐσία τοῦ ὄντος, ὡς ὄντος ὄντος. Ἡ πραγματικὴ δύναμη, ἡ πρώτη ἀρχὴ καὶ αἰτία τῆς πραγμάτωσης τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, τῆς κίνησης τοῦ ὄντος, τῆς Ζωῆς, εἶναι ὁ πόθος, ἡ «ὄρεξις», ὁ Ἔρως τοῦ ὑψηλότερου ὄντος, τοῦ Τελείου, τῆς Μορφῆς, τοῦ Πνεύματος. Ὁ Ἔρως, ἡ πρώτη ἀρχὴ καὶ αἰτία τῆς Ἑλληνικῆς ὄντολογίας — Μεταφυσικῆς (Ἡσίοδος, Παρμενίδης, Ἐμπεδοκλῆς, Σωκράτης, Πλάτων, Ἀριστοτέλης) εἶναι ἡ φυσικὴ μέσα στὴν ψυχὴ ὄλων τῶν ἔμψυχων καὶ ἔμβιων ὄντων τάση καὶ ὁρμὴ τῆς μετάβασης καὶ ὑπέρβασης σὲ μιὰ ὑψηλότερη σφαῖρα ἢ μορφὴ τοῦ ὄντος, στὴν ἀπειρὴ μέσα στὴν Αἰωνιότητα γραμμὴ τῆς ἱεραρχικῆς ἀνοδικῆς ἐξέλιξής του καὶ ἀνάβασής του στοὺς ἀπειρους κόσμους τῆς Μορφῆς — Ἐνεργείας, τοῦ Πνεύματος, καὶ τέλος στὴν κορυφὴ ὄλων αὐτῶν τῶν κόσμων, — τὴν ἀπόλυτη τελειότητα («Ἐντελέχεια»), τὸ Θεό.

Ἡ μεταφυσικὴ κοσμοθεωρία τοῦ Ἀριστοτέλη, ὅπως βγαίνει μέσ' ἀπ' ὅλα τὰ ἔργα του, εἶναι στὴν οὐσία της τελολογικὴ. Ὁλος ὁ Κόσμος, στὸ βάθος του, ἔχει ἓνα ὑψηλὸ οὐσιαστικὸ σκοπὸ, τὴν ἀνάβαση σὲ ὄλοένα ὑψηλότερες καὶ τελειότερες (πνευματικώτερες) μορφὲς καὶ τέλος στὴν τελειότατη μορφὴ, τὴ μορφὴ ὄλων τῶν μορφῶν, τὸ Θεό.

Τὸ Σύμπαν μέσα στὸν ἀπειρο Χρόνο, τὴν Αἰωνιότητα, στὰ μάτια τοῦ Ἀριστοτέλη, εἶναι μι' ἀπειρὴ ἀλυσσίδα αἰτίων καὶ ἀποτελεσμάτων, «δυνάμει» καὶ «ἐνεργείᾳ» ὄντων. Στὴν καθαρὴ ὅμως πνευματικὴ ὄντολογικὴ ἐνόραση ἢ θεωρία τῆς ἀπειρης αὐτῆς καὶ αἰώνιας παγκόσμιας ἀλυσσίδας τοῦ ἀπειρου ἀπολύτου ὄντος ἀποκαλύπτεται, μὲ ἀπόλυτη πνευματικὴ βεβαιότητα, πὼς ἡ παγκόσμια αὐτὴ ἀλυσσίδα, στὴν ἀπόλυτη πραγματικότητά, εἶναι ἀπειρὴ ἀλυσσίδα ὄχι καθαρὰ «δυνάμει ὄντων ἢ ὑλικῶν (ὕλικῆς μορφῆς) ὄντων, ἀλλὰ πραγματικὰ μόνο «ἐνεργείᾳ ὄντων («μορφῶν» ἢ «εἰδῶν»), ποὺ

ἔχουν διαδοχικὰ γίνει «ἐνεργεῖα ὄντα» ἀπὸ «δυνάμει ὄντα» μὲ τὴν ἐπενέργεια ἐνὸς ὑψηλότερου «ἐνεργεῖα ὄντος». Μὲ ἄλλους λόγους ἔχουν ὑψωθῆ τῷ ὄντι σὲ ὑψηλότερες σφαῖρες τοῦ ἀπείρου πνευματικοῦ, στὴν ἀληθινὴ οὐσία του, ὄντως ὄντος. Ἔχουν γίνει πνευματικώτερα μὲ τὴ δύναμη τῆς πρώτης ἀρχῆς τοῦ Κόσμου, τοῦ Ἐρωτος, δηλαδὴ τῆς ἐλξης τοῦ θείου στὴν πρώτη πηγὴ του κάλλους τῶν ἀνώτερων πνευματικῶν καὶ θείων στὴν οὐσία τους ὄντων — στὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς Ἀριστοτελικῆς θεολογίας τὸ Σύμπαν, ὡς ὅλο, εἶναι θεῖο καὶ ὅλα τὰ μερικὰ ἢ ἀτομικὰ ὄντα εἶναι θεῖα — («αἰεὶ γὰρ ἐκ τοῦ δυνάμει ὄντος γίνεται τὸ ἐνεργεῖα ὄν ὑπὸ ἐνεργεῖα ὄντος, οἷον ἀνθρώπος ἐξ ἀνθρώπου, μουσικὸς ὑπὸ μουσικοῦ, αἰεὶ κινουῦντός τινος πρώτου· τὸ δὲ κινουῦν ἐνεργεῖα ἤδη ἐστίν.» (Μεταφ. Θ.8.1049 β. 24 — 27). Μὲ τοὺς ἴδιους τοὺς λόγους τοῦ Ἀριστοτέλη, στὴ φωτεινὴ ἐρμηνεῖα τους, ὁ βαθύτερος καὶ ἀληθινώτερος οὐσιαστικὸς σκοπὸς τοῦ Κόσμου εἶναι ἡ ἀπόλυτη πνευματοποίησή του καὶ θεοποίησή του, μ' ἓνα λόγο ἢ ἀνάβαση στὸ Θεὸ καὶ ἡ ἔνωσή του μὲ τὸ Θεό.

Στὸ ἀληθινὸ φῶς τῆς Ὄντολογίας — Θεολογίας τοῦ Ἀριστοτέλη ἡ ζωὴ ὅλης τῆς ἀπειρης κι' αἰώνιας Δημιουργίας, στὴν ἀπόλυτη πραγματικότητα, εἶναι ἀπειρη σειρὰ μορφῶν (ἐνεργειῶν), πνευματικῶν στὴ φύση τους οὐσιῶν, ποὺ τείνουν ὁλοένα σὲ ἀνώτερες, ὑψηλότερες, τελειότερες, ὡραιότερες καὶ θειότερες μορφές. Οἱ μορφές τῆς «πρώτης φιλοσοφίας» τοῦ Ἀριστοτέλη, στὸ βάθος, δὲ διαφέρουν ἀπὸ τὶς Ἰδέες τοῦ Πλάτωνος. Καὶ οἱ μορφές («εἶδη») τῆς Ἀριστοτελικῆς θεολογίας στὴν οὐσία τους εἶναι πνευματικές. Ἡ ἀπειρη ἤδη σειρὰ τῶν μορφῶν («ἐνεργειῶν») μᾶς ὁδηγεῖ ἐξ ἀνάγκης («ἀνάγκη στῆναι») σὲ μιὰ μοναδικὴ ὑπέρτατη μορφή καὶ πρώτη ἀρχὴ κι' αἰτία, ἀρχὴ κι' αἰτία ὅλων τῶν ἀρχῶν κι' αἰτιῶν. Καὶ ἡ ἀρχὴ αὕτη εἶναι ὁ Θεός.

Ὁ Θεός, στὸ νόημα τοῦ Ἀριστοτέλη, εἶναι τὸ «πρῶτον κινουῦν ἀκίνητον» ὅλου τοῦ Κόσμου (Μεταφ. Λ.7.1073α.27). Ἡ πρώτη ἀρχὴ κι' αἰτία, ποὺ κινεῖ τὸ Σύμπαν, ἀλλ' ἢ ἴδια αὕτη καθ'αυτὴ, εἶναι ἀπόλυτα ἀκίνητη. Καὶ εἶναι ἀπόλυτα ἀκίνητη ἡ πρώτη ἀρχὴ τοῦ Κόσμου, γιατί, ἂν ἦταν κινητὴ, θ'ἀπρεπε ἐξ ἀνάγκης νὰ ὑπάρχη μὴ ἄλλη ἀρχὴ κι' αἰτία, ποὺ θὰ κινούσε ὅλο τὸν Κόσμο, ἀλλ' ἢ ἴδια θὰ ἦταν ἀκίνητη. («Ἡ μὲν γὰρ ἀρχὴ καὶ τὸ πρῶτον τῶν ὄντων ἀκίνητον καὶ καθ' αὐτὸ καὶ κατὰ συμβεβηκός, κινουῦν δὲ τὴν πρώτην αἰτίον καὶ μίαν κίνησιν. Ἐπεὶ δὲ τὸ κινούμενον ἀνάγκη ὑπὸ τινος κινεῖσθαι, καὶ τὸ πρῶτον κινουῦν ἀκίνητον εἶναι καθ' αὐτό, καὶ τὴν αἰτίον κίνησιν ὑπὸ αἰδίου κινεῖσθαι καὶ τὴν μίαν ὑφ' ἐνός» (Μεταφ. 1073α.28 — 28)

Στὸ βαθύτερο καὶ τὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς θεολογίας τοῦ Ἀριστοτέλη ὁ Θεός, τὸ πρῶτον κινουῦν τὸ Σύμπαν, εἶναι ἀκίνητον, γιατί ἀλλοιῶς ἢ σκέψη μᾶς κινήτης πρώτης ἀρχῆς κι' αἰτίας μᾶς ὁδηγεῖ σὲ μιὰν ἀπειρη σειρὰ κινήτων αἰτιῶν χωρὶς καμμιά ἀκίνητη πρώτη αἰτία, δηλαδὴ σ' ἓνα κόσμο χωρὶς θεό, ὡς ἀπόλυτο, ἀπειρο κι' αἰώνιο Πνεῦμα (ὕλιστικὴ κοσμοθεωρία).

Ὁ Θεός, κατὰ τὴ θεολογία τοῦ Ἀριστοτέλη καὶ σύμφωνα μὲ τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ φιλοσόφου, κινεῖ τὸ Σύμπαν μὲ τὴ δύναμη τοῦ ἔρωτος τῆς ἀπειρης θείας ὁμορφιάς του («κινεῖ δὲ ὡς ἐρώμενον, κινουμένῳ δὲ τῶν ἄλλων

κινεῖ» Μεταφ. Λ.7.1072 β.3 — 4). Ὁλη ἡ Δημιουργία, τὸ Σύμπαν, κινιέται μὲ τὸν Ἐρωτα τῆς ἄπειρης ὁμορφιάς τοῦ Θεοῦ, γιατί ὁ Θεὸς εἶναι ἡ ἀπόλυτη, ἄπειρη κι' αἰώνια ὁμορφιά, καὶ ὅλος ὁ Κόσμος ἐρωτεύεται τὸ Θεό, ὡς αἰώνια πηγὴ τῆς ἀπόλυτης, ἄπειρης κι' αἰώνιας ὁμορφιάς καὶ εἶναι ἐρωτευμένος μὲ τὴν ἀπόλυτη, ἄπειρη κι' αἰώνια ὁμορφιά του (τοῦ Θεοῦ). Μὲ τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ Ἀριστοτέλη ἡ αἰώνια οὐσία, ψυχὴ καὶ μοῖρα, καὶ τὸ μεγάλο αἰώνιο πάθος τοῦ Ἀνθρώπου εἶναι τὸ αἰώνιο πάθος τῆς Ὁμορφιάς. Τῆς ἀπόλυτης, τῆς ἰδεατῆς, τῆς θείας Ὁμορφιάς. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη «Ἐν ἀρχῇ ἦταν ἡ Ὁμορφιά καὶ ἡ Ὁμορφιά ἦταν ἡ Θεότητα καὶ ἡ Θεότητα ἦταν ἡ Ὁμορφιά.» Στὴν αἰώνια μεταφυσικὴ κοσμοθεωρία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κόσμου καὶ στὴν ὑψιστὴ στιγμὴ της καὶ κορυφῆς της, στὰ μάτια τοῦ Ἀριστοτέλη, τὸ θεῖο ἀποκαλύπτεται στὸν Ἀνθρώπο ὡς Ὁμορφιά καὶ μόνο ὡς Ὁμορφιά! Ἡ Ὁμορφιά εἶναι ἡ βασίλισσα ὅλων τῶν βασιλισσῶν τῆς ζωῆς ὅλης τῆς Ἀνθρωπότητας!

Ὁ Θεὸς ἤδη, στὸ ἴδιο νόημα τῆς ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Θεὸ ἐμπνευσμένης θεολογίας τοῦ Ἀριστοτέλη, εἶναι τὸ ἀπόλυτο Πνεῦμα, ὁ ἀπόλυτος, ἄπειρος κι' αἰώνιος Λόγος, ὁ ἀπόλυτος, ἄπειρος κι' αἰώνιος δημιουργικὸς («ποιητικὸς») Νοῦς. Καὶ τὸ ἀπόλυτο, ἄπειρο κι' αἰώνιο δημιουργικὸ Πνεῦμα, ὁ Θεός, εἶναι ἄπειρη κι' αἰώνια καθαρὴ πνευματικὴ ἐνέργεια, πνευματικὴ αὐτοενόραση, πνευματικὴ αὐτοσυνείδηση («αὐτὸν ἄρα νοεῖ, εἴπερ ἐστὶ τὸ κράτιστον, καὶ ἔστιν ἡ νόησις νοήσεως νόησις» (Μεταφ. Λ.9.1074 β.33 — 35)). Ἡ ζωὴ ὅλου τοῦ Κόσμου εἶναι ἐνέργεια, ἐλεύθερη αὐτοδημιουργία, τοῦ ἀπολύτου Πνεύματος, τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἡ ἄπειρη κι' αἰώνια ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ εἶναι ἄπειρη κι' αἰώνια ζωὴ κι' εὐδαιμονία, ἀληθινὴ μακαριότητα («καὶ ζωὴ δὲ γ' ὑπάρχει ἡ γὰρ νοῦ ἐνέργεια ζωὴ, ἐκεῖνος δὲ ἡ ἐνέργεια ἐνέργεια δὲ ἡ καθ' αὐτὴν ἐκαίνου ζωὴ ἀρίστη καὶ αἰδῖος. φανερόν δὲ τὸν θεὸν εἶναι ζῶον αἰδῖον, ἀριστον, ὥστε ζωὴ καὶ αἰὼν συνεχῆς καὶ αἰδῖος ὑπάρχει τῷ θεῷ τοῦτο γὰρ ὁ Θεός» (Μεταφ. Λ.7.1072β.26 — 30)).

Ὁ Θεὸς ὡς «τὸ πρῶτον κινοῦν ἀκίνητον» καὶ ὡς ἄπειρη κι' αἰώνια καθαρὴ πνευματικὴ ἐνέργεια εἶναι τὸ ὑπέρτατο καὶ τελειότατο πνευματικὸ ὄν καὶ ὡς καθαρὸ πνεῦμα εἶναι ἄυλος καὶ ὑπερβατικὸς, πέρα κι' ἔξω καὶ ἀπάνω ἀπ' ὅλο τὸν αἰσθητὸ φυσικὸ Κόσμο. Ὁν μόνο τοῦ ὑπεραισθητοῦ νοητοῦ κόσμου τῶν αἰώνιων καθαρῶν οὐσιῶν τοῦ Πνεύματος («Ὅτι μὲν οὖν ἔστιν οὐσία τις αἰδῖος καὶ ἀκίνητος καὶ κχωρισμένη τῶν αἰσθητῶν (ὑπερβατικὴ Σ.Σ.), φανερόν ἐκ τῶν εἰρημένων. Δέδεικται δὲ καὶ ὅτι μέγεθος οὐδὲν ἔχειν ἐνδέχεται ταύτην τὴν οὐσίαν, ἀλλ' ἀμερῆς καὶ ἀδιαίρετός ἐστιν. Κινεῖ γὰρ τὸν ἄπειρον χρόνον... ἀλλὰ μὴν καὶ ὅτι ἀπαθὲς καὶ ἀναλλοίωτον» (Μεταφ. Λ.7,1073α.3 — 11)).

Γενικὰ ὁ Θεός, στὸ νόημα τοῦ Ἀριστοτέλη, εἶναι ἡ πρώτη καὶ μοναδικὴ καθαρὴ καὶ ἀπόλυτα πνευματικὴ ἀρχὴ ὅλης τῆς Δημιουργίας κι' ἔχει ὡς οὐσιαστικὲς ιδιότητες ὅλες τὶς μεταφυσικὲς καὶ ἠθικὲς ιδιότητες. Εἶναι ἡ ἀπόλυτη τελειότητα, καὶ ὅπῃ ὀντολογικὴ ἢ μεταφυσικὴ καὶ ἀπὸ ἠθικῆς ἀποψη (ἢ «ἐντελέχεια», ὁ «ἀριστος», τὸ «κράτιστον»), τὸ ἄπειρο Πνεῦμα καὶ ἡ ἄπειρη Νόηση, ἄπειρη πνευματικὴ οὐσία καὶ δύναμη, ἄπειρη πνευμα-

τική ἐνέργεια, ἄμεση πνευματική ἐνόραση — ἡ ἔμμεση διασκεπτική (Discursive) Σκέψη, στὸ νόημα τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Ἀριστοτέλη, εἶναι οὐσιαστική ἰδιότητα μόνο τῶν πεπερασμένων πνευματικῶν ὄντων καὶ ὄχι τοῦ Θεοῦ — τοῦ ἀπείρου Πνεύματος — ἀπειρη ζωὴ, ἀπειρη ὁμορφιά, ἀπειρη εὐδαιμονία, ἀπειρη, ἄυλη, ἀφθαρτη, ἀθάνατη κι' αἰώνια οὐσία.

Στὰ ὕψη αὐτὰ τῆς Θεολογίας τοῦ Ἀριστοτέλη (Μεταφυσικῆς Λ), ὅπως καὶ στὰ ὕψη τῆς Θεολογίας τοῦ Πλάτωνος, στὸ μέρος τῆς δημιουργίας τοῦ Κόσμου ἀπὸ ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ (Τιμ. 29 — 30), στὸ μέρος τῆς διμιλίας τῆς Διοτίμας στὸ Συμπόσιο, ὡς καὶ στὸ μέρος τῆς θέας τῶν οὐρανοδρομιῶν τῶν θεῶν στὸ Φαῖδρο ἡ Ἀνθρώπινη Ψυχὴ αἰστάνεται ν' ἀποχωρίζεται καὶ νὰ ἀπολευθερώνεται ἀπὸ κάθε ὑλικὸ καὶ γήινο καὶ χρονικὸ στοιχεῖο καὶ ἄυλη, ὅπως εἶναι στὴν ἀληθινὴ αἰώνια οὐσία της, νὰ φτερώνεται καὶ νὰ πετάει στοὺς οὐρανοὺς τῆς Αἰωνιότητος, τῆς Ἀθανασίας καὶ τῆς Θεότητος. Τὸ δημιουργικὸ πνεῦμα τοῦ Ἀνθρώπου, ὡς ἀπειροελάχιστο μέρος τοῦ ἀπείρου, παγκόσμιου καὶ παναιώνιου Πνεύματος, τοῦ Θεοῦ, μᾶς ἀνεβάζει στὸ Θεό. Ἡ ζωὴ τοῦ Ἀνθρώπου μέσα στὸν ἀπειρο Κόσμο καὶ τὸν ἀπειρο Χρόνο δὲν ἔχει κανένα ἀπολύτως νόημα, καμμιά ἀπολύτως ἀξία, ἔξω καὶ μακριὰ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα. Τὸ Πνεῦμα εἶναι ἡ μόνη πραγματικὴ πηγὴ ὄλων τῶν ἀληθινῶν παγκοσμίων καὶ παναιώνιων ἀξιῶν. Μόνο τὸ Πνεῦμα ὑπάρχει στὸν Κόσμο καὶ τίποτ' ἄλλο. Τὸ Πᾶν εἶναι τὸ Πνεῦμα καὶ μόνο τὸ Πνεῦμα καὶ ἡ Φύση, ὡς μορφή τοῦ Πνεύματος καὶ ἀληθινὸ στὸ βάθος Πνεῦμα. Καὶ τὸ ἀπόλυτο ἀπειρο κι' αἰώνιο δημιουργικὸ Πνεῦμα εἶναι μόνο ὁ Θεός.

III. ΜΕΤΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ.

1. ΣΤΩ·Ι·ΚΟΙ. Ἡ περίοδος τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας τῆς ὕστερ' ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη ἐποχῆς εἶναι περίοδος κατάπτωσης καὶ παρακμῆς τοῦ ὑψηλοῦ φιλοσοφικοῦ πνεύματος τοῦ καλοῦ καιροῦ τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ. Στὴν Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία τῆς περιόδου αὐτῆς εἶναι ὀλοφάνερα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἐπίδρασης τοῦ πνεύματος τῆς Ἀνατολῆς, πού ἦταν τὸ φυσικὸ ἐπακολούθημα τῆς ἐπαφῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Κόσμου μὲ τὸν κόσμο τῆς Ἀσίας ὕστερ' ἀπὸ τὶς κοσμοϊστορικὲς κατακτήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Τὰ δύο κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ Ἀσιατικοῦ Κόσμου εἶναι ὁ Ὑλισμὸς καὶ ὁ Μυστικισμὸς. Καὶ ἡ ἐπίδραση τοῦ Ὑλισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς εἶναι ὀλοφάνερη στὴ Φιλοσοφία τῶν Στωϊκῶν καὶ τῶν Ἐπικουρείων, ὅπως ἐπίσης εἶναι ὀλοφάνερη ἡ ἐπίδραση τοῦ Ἀσιατικοῦ Μυστικισμοῦ στὴ Φιλοσοφία τοῦ Νεοπλατωνισμοῦ.

Ἡ κοσμοθεωρία τοῦ Στωϊκισμοῦ εἶναι μονιστικὴ (μονιστικὸς Ὑλισμὸς,) πανθειστική, δυναμική. Ὁ πανθεισμὸς τῶν Στωϊκῶν δὲν εἶναι ὁ Πανθεισμὸς τοῦ ὑπερβατικοῦ θεοῦ τοῦ Θεϊσμοῦ τῆς κλασσικῆς περιόδου τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας, ἀλλ' ὁ Πανθεισμὸς σὲ καθαρὸ ὑλιστικὸ νόημα.